Svar på remiss av SOU 2026:32 Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner

Ert ärendenummer: KN2026/01343

Sammanfattning

Luleå kommun välkomnar utredningens analys av de utmaningar som kommuner möter vid stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Luleå kommun instämmer i huvudsak med utredningens bedömning att den pågående industriella omställningen och de omfattande investeringarna i Sverige ställer ökade krav på kommunernas planeringsförmåga, bostadsförsörjning, kompetensförsörjning och infrastruktur.

Kommunen är positiv till flera av de föreslagna åtgärderna, men bedömer samtidigt att de endast delvis hanterar de strukturella ekonomiska utmaningar som tillväxt- och omställningskommuner står inför.

Luleå kommun tillstyrker huvudsakligen förslagen om:

- en nationell rådgivningsfunktion för etableringskommuner,
- incitamentsersättning till kommuner,
- åtgärder för att stärka bostadsförsörjningen,
- en särskild tillväxtpott för transportinfrastruktur,
- insatser för kompetensförsörjning.

Kommunen anser dock att staten behöver ta ett större långsiktigt ansvar för finansieringen av samhällsomvandlingen i kommuner som bär stora kostnader till följd av nationellt strategiska investeringar.

Luleå kommuns synpunkter

Övergripande synpunkt

Luleå kommun ställer sig positiv till utredningens ambition att stärka kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner.

Luleå kommun vill särskilt betona att det är den samlade effekten av utredningens förslag som bedöms kunna stärka kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Flera av förslagen förstärker varandra och bör därför genomföras som en helhet. Enskilda åtgärder bedöms inte vara tillräckliga för att hantera de ekonomiska,

organisatoriska och infrastrukturella utmaningar som följer av större etableringar.

Kommunen delar utredningens bedömning att staten behöver ta en mer aktiv roll för att underlätta kommunernas arbete i samband med större etableringar och expansioner. De föreslagna åtgärderna är ett viktigt steg i rätt riktning och adresserar flera av de hinder och utmaningar som tillväxt- och omställningskommuner möter.

Samtidigt bedömer kommunen att flera av förslagen behöver tydliggöras, förstärkas och i större utsträckning anpassas till kommunernas faktiska förutsättningar. För att åtgärderna ska få avsedd effekt krävs en tydligare ansvarsfördelning mellan stat och kommun, ändamålsenligt utformade incitament samt ett förstärkt statligt engagemang, inte minst när det gäller riskdelning och finansiering.

Luleå kommun vill även framhålla att de långsiktiga ekonomiska utmaningarna för tillväxt- och omställningskommuner endast delvis hanteras genom utredningens förslag. Kommuner som möjliggör investeringar av stor betydelse för nationell konkurrenskraft, försörjningstrygghet och klimatomställning kommer även fortsättningsvis att bära betydande ekonomiska risker.

Luleå kommun konstaterar att utredningen tydligt beskriver den obalans som kan uppstå när kommunerna bär betydande kostnader och risker för etableringar som samtidigt genererar omfattande nationella nyttor. Kommunen noterar att utredningen inte närmare analyserar hur skattesystemets utformning påverkar kommunernas långsiktiga incitament och finansieringsförutsättningar. Frågan om hur värdeskapande från nationellt strategiska investeringar kommer etableringskommuner till del bör därför belysas vidare i det fortsatta arbetet. Detta gäller inte minst då en betydande del av de offentliga intäkter som genereras genom företagsetableringar, exempelvis bolagsskatt, tillfaller staten medan kommunerna står för en stor del av de investeringar som krävs för att möjliggöra utvecklingen.

Mot denna bakgrund anser Luleå kommun att regeringen bör fortsätta analysera hur statens ansvar för finansieringen av den samhällsomvandling som följer av stora etableringar kan utvecklas och stärkas på längre sikt.

Nationell rådgivningsfunktion
Luleå kommun tillstyrker förslaget.
Kommunen delar utredningens bedömning att det finns behov av ett sammanhållet nationellt stöd till kommuner som hanterar omfattande etablerings- och expansionsprocesser. Även kommuner med erfarenhet av

stora investeringar har behov av stöd i frågor som kräver samordning mellan statliga myndigheter, näringsliv och kommunsektor.

Kommunen välkomnar förslaget om en rådgivningsfunktion som kunskaps- och erfarenhetsbank som kan erbjuda riktat stöd i strategiskt viktiga projekt. Detta kan bidra till kortare ledtider, ökad förutsägbarhet och ett mer likvärdigt statligt stöd över landet.

Luleå kommun vill samtidigt framhålla att funktionen bör utformas som ett stöd till kommunerna genom kunskapsutbyte, vägledning och erfarenhetsöverföring. Funktionen bör inte innebära styrning av kommunala prioriteringar eller beslut. Det kommunala självstyret behöver värnas.

Kommunen bedömer vidare att utredningens fokus på rådgivning är något för begränsat. Minst lika viktigt är att staten stärker sin interna samordning mellan berörda myndigheter och aktörer. I komplexa etableringsprocesser är det ofta samspelet mellan flera statliga myndigheter som påverkar ledtider, förutsägbarhet och genomförande. Den nationella funktionen bör därför även bidra till en mer sammanhållen statlig samordning gentemot kommunerna

Incitamentspeng till kommuner
Luleå kommun tillstyrker förslaget men bedömer att omfattningen behöver förstärkas.

Kommunen välkomnar att staten erkänner de betydande kostnader som kan uppstå i samband med stora etableringar och expansioner. Ett riktat statsbidrag som kan användas för planering, tillståndsprocesser, kompetensinsatser och annan kommunal verksamhetsutveckling är positivt.

Luleå kommun bedömer dock att den föreslagna nationella ramen om 200–250 miljoner kronor under fem år är begränsad i förhållande till de investeringar och kostnader som många tillväxtkommuner står inför. För kommuner som hanterar investeringar i miljardklassen kommer stödet endast att täcka en mindre del av de faktiska kostnaderna. Kommunen efterlyser därför en fortsatt översyn av hur staten långsiktigt kan bidra till att minska den ekonomiska belastningen för kommuner som genomför insatser av nationell betydelse.

Luleå kommun vill samtidigt betona att incitamentsersättningen bör utformas så att den stärker kommunernas handlingsutrymme och inte leder till detaljstyrning av lokala prioriteringar. Kommunerna behöver ges möjlighet att utifrån lokala förutsättningar avgöra vilka åtgärder som bäst bidrar till att möta de behov som uppstår vid större etableringar.

Luleå kommun noterar utredningens bedömning att en generell statlig kreditgarantimodell inte utgör en ändamålsenlig lösning på de komplexa risker som följer av större företagsetableringar och expansioner. Kommunen delar bedömningen att riskerna är bredare än frågor om upplåning. Samtidigt kvarstår betydande ekonomiska åtaganden för etableringskommuner, varför behovet av långsiktiga modeller för riskdelning och finansiering mellan stat och kommun fortsatt bör analyseras.

Kommunen efterfrågar tydligare modeller för riskdelning mellan stat och kommun. Det bör särskilt klargöras hur kostnader ska hanteras om planerade etableringar försenas, förändras eller inte genomförs. Kommunen vill även framhålla att det i dag finns en obalans där kommunerna bär stora investeringskostnader medan en betydande del av de offentliga intäkterna tillfaller staten.

Bostadsförsörjning
Hyresförlustgaranti för bostadsbyggande

Luleå kommun tillstyrker förslaget.
Kommunen delar utredningens bedömning att osäkerhet kring framtida efterfrågan kan utgöra ett hinder för bostadsbyggande i samband med snabb tillväxt. En hyresförlustgaranti kan bidra till att minska riskerna för fastighetsägare och därmed öka möjligheterna att få fram bostäder i rätt tid. Kommunen ser samtidigt behov av att utformningen blir enkel och förutsägbar samt att kriterierna för att definiera etablerings- och omställningskommuner utformas så att kommuner i expansiva arbetsmarknadsregioner omfattas.

Luleå kommun vill även betona vikten av att bostadsförsörjningen möter olika behov och livssituationer. För att långsiktigt kunna hantera tillväxt krävs ett varierat bostadsutbud med såväl hyresrätter och bostadsrätter som småhus.

Kommunen delar utredningens bedömning att det vid större etableringar kan uppstå ett snabbt och tillfälligt ökat behov av bostäder. För att minska risken för framtida obalanser på bostadsmarknaden är det därför viktigt att permanent bostadsbyggande kompletteras med tillfälliga bostadslösningar där så är lämpligt.

Kommunen vill samtidigt framhålla att planering och lokalisering av tillfälliga bostäder behöver ske med stor omsorg utifrån lokala förutsättningar och långsiktiga utvecklingsbehov. Tillfälliga bostäder får inte hindra byggandet av permanenta bostäder för andra grupper eller motverka en hållbar samhällsutveckling.

Räntebidrag till småhus
Luleå kommun är positiv till förslaget.
Bidraget kan leda till ökad inflyttning och bosättning i kommunen.
Kommunen bedömer dock att effekten sannolikt blir begränsad om stödet inte kombineras med andra åtgärder för att stärka bostadsförsörjningen och arbetskraftens rörlighet.

Kommunen vill samtidigt framhålla att tillgången till finansiering och kreditgivning i många fall utgör ett större hinder än själva räntekostnaden. Staten bör därför följa upp reformen och överväga kompletterande åtgärder som stärker hushållens faktiska möjligheter att finansiera sitt boende.

Infrastruktur
Luleå kommun tillstyrker förslaget om en särskild tillväxtpott.
För kommunen är tillgången till väl fungerande transportinfrastruktur avgörande för fortsatt industriell utveckling, kompetensförsörjning och logistik. För Luleå och Norrbotten finns betydande behov av kapacitetshöjande investeringar i transportsystemet, bland annat dubbelspår på Malmbanan, ökad kapacitet på sträckan Boden-Luleå, utveckling av Malmbangården samt ett genomförande av Norrbotniabanan. Därtill genomför Luleå kommun och Luleå Hamn investeringar i miljardklassen för att stärka kapaciteten för nationellt strategiska godsflöden. En särskild tillväxtpott kan skapa större möjligheter att tidigarelägga investeringar som är nödvändiga för att stödja etableringar av nationellt intresse

Kommunen anser dock att den föreslagna omfattningen om 100 miljoner kronor per år är begränsad i relation till de infrastruktursatsningar som krävs i flera av Sveriges tillväxtregioner. Staten bör därför överväga en betydligt större ekonomisk ram. Kommunen anser även att möjligheterna till stöd bör omfatta kommunal transportinfrastruktur när sådan är en förutsättning för etableringar av nationell betydelse.

Luleå kommun ser även positivt på att utredningen lyfter behovet av tydligare ansvarsfördelning kring medfinansiering och förskottering av statlig infrastruktur.

Åtgärder för kompetensförsörjning
Luleå kommun tillstyrker i huvudsak utredningens förslag.
Kompetensförsörjning är en av de mest avgörande frågorna för fortsatt utveckling i Luleå och Norrbotten och en grundläggande förutsättning för att industriella investeringar och företagsetableringar ska kunna genomföras och få långsiktigt genomslag.

Kommunen delar utredningens bedömning att staten, regionerna och kommunerna behöver stärka samverkan för att skapa bättre förutsättningar för tillväxt, etableringar och samhällsomvandling.
Erfarenheterna från den pågående omställningen i Norrbotten visar att tillgången till arbetskraft är en av de största utmaningarna för såväl näringslivet som den offentliga sektorn.

Luleå kommun välkomnar förslag om flyttstöd, förstärkningar inom yrkesutbildningen och fortsatt analys av incitament som kan stärka inflyttningen till etablerings- och omställningskommuner. Kommunen delar särskilt bedömningen att utbildningssystemet behöver kunna dimensioneras snabbare utifrån arbetsmarknadens behov och att kommuner som tar ett stort ansvar för kompetensförsörjningen ges bättre förutsättningar att göra detta.

Kommunen ser samtidigt behov av ett ökat fokus på åtgärder som stärker kompetensattraktion, arbetskraftsmobilitet och inflyttning till tillväxtregioner. För omställningskommuner i norra Sverige, där arbetslösheten är låg och kompetensbehoven mycket stora, är den centrala utmaningen i högre grad att attrahera och behålla arbetskraft från andra delar av landet och från utlandet än att matcha arbetslösa mot lediga jobb. Staten bör därför även överväga reformer som stärker långsiktig inflyttning och bosättning i kommuner som påverkas av omfattande etableringar och som behöver bygga kapacitet inom kompetensförsörjning, mottagande och samhällsservice.

Luleå kommun ser också behov av en tydligare nationell samordning mellan berörda myndigheter och aktörer för att stödja kommuner i komplexa etableringsprocesser.

Utredningen föreslår ett flyttbidrag för att ersätta kostnader för bohagstransport vid flytt av arbetsmarknadsskäl. Luleå kommun ställer sig bakom förslaget, då det kan bidra till ökad geografisk rörlighet och underlätta rekrytering till kommuner med stort arbetskraftsbehov.

Kommunen är även positiv till förslaget om extra statsbidrag till yrkesvux-utbildningar i kommuner som har särskilt stora utbildningsbehov till följd av större företagsetableringar eller företagsexpansioner. Samtidigt vill kommunen framhålla att den största utmaningen inte är finansieringen av utbildningarna utan att attrahera tillräckligt många studerande. Satsningen bör därför kompletteras med åtgärder som ökar intresset för yrkes-utbildningar, exempelvis utbildningsanställningar med lön under studietiden, traineeupplägg där studier kombineras med arbete samt insatser som kopplar samman yrkesutbildning med flyttstöd och praktikplatser.

Utredningen föreslår också att regeringen ska överväga ett system där akademiskt utbildade personer som bor och arbetar i etablerings- och omställningskommuner kan få delar av sina studielån avskrivna. Luleå kommun är positiv till att sådana incitament utreds vidare, men vill betona att ett eventuellt system behöver utformas med tydliga och förutsägbara regler kring målgrupper, omfattning och tidsperioder.

Kommunen anser vidare att reformer som innebär avskrivning av studieskulder bör utformas så att de stärker den samlade kompetensförsörjningen och inte leder till oönskade omfördelningar av arbetskraft mellan olika tillväxtorter. Personer som redan är bosatta och verksamma i etablerings- och omställningskommuner bör omfattas av likvärdiga villkor. Reformen bör inte heller utformas eller kommuniceras på ett sätt som riskerar att stimulera utflyttning från studieorter som samtidigt är tillväxtkommuner. Detta är särskilt viktigt i regioner där universitet, arbetsmarknadstillväxt och etableringstryck sammanfaller.

Kommunstyrelsen
Luleå Kommun